

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 7

Рівне – 2016

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 7

Засновано у 2013 році

Рівне – 2016

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities**

**PSYCHOLOGY:
REALITY AND PERSPECTIVES**

Compilation of scientific papers

Issue 7

Founded in 2013

Rivne – 2016

ISSN 2518-7503
УДК 159.9+316.6
П 86

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 7 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне : РДГУ, 2016. – 249 с.

**Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи»
включено до Переліку наукових фахових видань України з психології
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 р.
та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016 р., № 1222)**

Свідectво про державну реєстрацію: Серія КВ № 18713-7513 Р

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Оpubліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка.

Левовицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти, ректор Вищої педагогічної школи, м. Варшава (Республіка Польща).

Ягієло Ярослав – доктор хабілітований, професор Академії імені Яна Длугоша, м. Ченстохова (Республіка Польща).

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

Ключові слова: наративний дискурс, візуальна акцентуація, актуалізація інформації, метанаративна презентація тексту, контрастні візуальні словосполучення, актуалізація наративного потенціалу.

Резюме. В данній статті підкреслюється, що изучение наративного дискурса на примере английской литературы, определение психолінгвістических аспектов такого дискурса является весьма актуальной проблемой современности, ведь такого рода дискурс играет немаловажную роль для всех жанров художественной литературы. В данній статті наративний дискурс проаналізовано на прикладі графічних романів, на основі осмислення яких і будуть визначені психолінгвістичні особливості повествовательного дискурсу. В статті було підкреснено, що достатньо важливим для визначення особливостей повествовательного дискурсу является анализ материалов, представлених в виде комиксов, ведь человек, который наблюдает за чем-то, то читатель будет позиционироваться как этот персонаж. При этом определённый тип позиционирования имеет важное значение для повествования текстового материала, представленного в форме комиксов, ведь именно этот тип позиционирования во многом влияет на значения, которые создаются читателем произведения. Аналізуючи произведение “Ночные охранники” Алана Мура и Дэйва Гиббонса, авторами этой статьи были предложены следующие психолінгвістичні аспекти наративного дискурсу, а именно: візуальна акцентуація, актуалізація інформації, метанаративна презентація тексту, контрастні візуальні словосполучення, актуалізація наративного потенціалу.

Ключевые слова: наративный дискурс, визуальная акцентуация, актуализация информации, метанаративная презентация текста, контрастные визуальные словосочетания, актуализация наративного потенциала.

УДК 159.923.5:821.16

О.В. НЕСТЕРУК-ВОЛОДИМИРЕЦЬ

РЕЗУЛЬТАТИ ПСИХОДІАГНОСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЙНОГО ТА ТВОРЧОГО КОМПОНЕНТІВ ВНУТРІШНЬО-ОСОБИСТІСНОГО ШАРУ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШОКЛАСНИКА

В статті відображено результати констатуючого етапу дослідження та зроблено наступні висновки: комунікативна культура особистості, її рівень розвитку знаходиться у тісному взаємозв'язку із рівнем розвитку комунікативних здібностей та компетенцій особистості старшокласника. Особливості формування комунікативної культури старшокласників засобами художньої літератури залежать від їхнього особистісного профілю, індивідуального стилю мислення, діяльності та спілкування, мотивації та творчих здібностей, гендерних особливостей.

Ключові слова: комунікативна культура, особистість, мотиваційні компоненти, творчі компоненти, художня література.

Постановка проблеми формування комунікативної культури старшокласників засобами художньої літератури зумовлена вимогами суспільства щодо соціальної зрілості юнаків та юнок. Для досягнення цієї мети, передусім, слід вивчити феномен комунікативної культури, насамперед, – в аспекті становлення підростаючої особистості і впливу на цей процес такого важливого носія культурної традиції, як художня література. У зв'язку з цим приділяється увага, зокрема, важливим з цього погляду характеристикам процесу читання літературних художніх творів, формування у старшокласників прийомів діалогічної взаємодії з текстом. Оскільки особистість кожного старшокласника є неповторною індивідуальністю, існують чіткі відмінності в процесі сприйняття культурних літературних кодів відповідно до цих відмінностей.

Методологію, інструментарій, навіть цілу науку щодо читання створили і продовжують створювати такі закордонні та вітчизняні науковці, дослідники і мислителі як: М. Адлер, А.А. Андрієвська, А.В. Антонова, В.Ф. Асмус, Р. Барт, М.М. Бахтін, А. Біне, В.В. Блудова, А.А. Брудной, А.В. Брушлинський, Л.С. Виготський, Г.Г. Граник, Л.П. Доблаєва, Т.М. Дрідзе, Л.Г. Жабицький, М.І. Жинкіна, В.В. Знакова, І.А. Ільїн, Дж. Келлі, В.В. Клименко, А.Б. Коваленко, Т.М. Косма, Г.С. Костюк, Є.П. Крупник, М.Н. Куфаєва, Д.О. Леонтєв, О.О. Леонтєв, Ю.М. Лотман, В.О. Моляко, С.І. Поварин, Є.І. Пасова, В.Н. Потапова, М.О. Рубакіна, М.М. Рубінштейн, С.Л. Рубінштейн, В.Ф. Сатінова, Н.М. Сікорський, Р.Ю. Таращанська, Л.М. Толстой, Н.В. Чепелева, Т.Д. Щербан та інші.

Теоретико-методологічні засади змісту, функцій, механізмів і стратегій спілкування і проблема становлення особистості та її розвитку як суб'єкта спілкування, його культури, а також питання комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини розробляли такі вітчизняні вчені, як Б.Ф. Баєв, Г.С. Костюк, О.О. Раєвський, І.О. Синиця, П.Р. Чамата, в наш час – Г.О. Балл, І.Д. Бех, О.Ф. Бондаренко, М.Й. Боришевський, О.В. Киричук, О.М. Корніяка, С.Д. Максименко, Т.О. Піроженко, В.В. Рибалка, Т.А. Російчук, Г.Л. Чайка, Н.В. Чепелева, Т.К. Чмут, Т.Д. Щербан та ін. Глибокий шар що стосується проблем специфіки формування комунікативної культури особистості та її складових: комунікативного потенціалу, комунікативних здібностей та компетенцій відображено в роботах А.В. Білоножко, В.П. Барковський, О.О. Гаврилюк, Т.І. Гончар, О.М. Корніяка,

Д.В. Мусієнко, Г.В. М'ясоїд, Л. Е. Орбан-Лембрик, В.В. Садова, С.О. Сарновська, І.О. Татаріна, І.І. Тимченко, Є.Й. Юнусова та ін.

Мета статті полягає в:

- обґрунтуванні та описі авторської моделі комунікативної культури особистості;
- психодіагностичній апробації мотиваційного компоненту внутрішньо-особистісного шару нормативної моделі комунікативної культури старшокласників.

Результати теоретичного дослідження Аналіз наукової літератури дозволяє констатувати той факт, що дослідження, присвячені проблемі формування комунікативної культури особистості, ведуться в різних освітніх галузях, свідченням чого є експериментальні роботи таких сучасних вітчизняних вчених, як А.В. Аносової, А.В. Білоножко, В.П. Барковського, Т.І. Гончар, О.М. Корніяки, Д.В. Мусієнко, Г.В. М'ясоїда, Л.Е. Орбан-Лембрик, В.В. Садової, С.О. Сарновської, І.О. Татаріної, І.І. Тимченко, Є.Й. Юнусової, Н.В. Юрченко та ін. Проте, цілісне бачення досліджуваної проблеми та система практичних заходів з метою формування комунікативної культури у старшому шкільному віці є недостатньо розробленими, а ґрунтовні дослідження становлення і розвитку комунікативної культури старшокласника у всьому комплексі її складових (особистісної мотивації, морально-вольових якостей та комунікативної компетентності) є пріоритетними для профільної системи освіти України. Процес формування комунікативної культури старшокласників засобами художньої літератури в психолого-педагогічних наукових джерелах вивчений недостатньо. Це вимагає теоретико-експериментального дослідження особливостей розвитку та цілеспрямованого формування комунікативної культури учнів старшого шкільного віку із використанням формувального діалогічного потенціалу світової художньої літератури.

Поняття комунікативної культури на сучасному етапі розвитку наукової думки можна умовно розглядати в декількох аспектах. З одного боку, комунікативна культура – це певний рівень розвитку суспільства, все те, що формує особистість людини і, відповідно, сприяє її соціальній інтеграції та соціально-комунікативній активності. Так, О.М. Корніяка вкладає в характерні риси комунікативної культури наступне змістове наповнення:

1) комунікативна культура є результатом соціально-комунікативного розвитку суспільства і, водночас, – витвором конкретної людини, що забезпечує її зв'язок із соціумом. Вона є одним із найважливіших соціалізованих засобів спілкування. Її вияв означає, за своєю суттю, виконання суб'єктом спілкування певного соціального замовлення. Це – психологічне знаряддя суб'єкта діяльності спілкування, зумовлене його особистісною мотивацією;

2) комунікативна культура – це якісна характеристика процесу спілкування, комунікативної діяльності особистості;

3) комунікативна культура як продукт комунікативної діяльності її суб'єкта, який виникає в процесі інтеракції, функціонує і розвивається в міжособистісній взаємодії, це – акт творчості людини, присутній хоча б якоюсь мірою майже у кожній ситуації спілкування;

4) комунікативна культура є втіленням внутрішнього, комунікативного за своїм змістом, ставлення суб'єкта до процесу спілкування та його учасників (О.М. Леонтьєв, І.А. Джидарьян та ін.). Комунікативна культура – регулятивний чинник діяльності суб'єкта: це – засіб контролю і саморегулювання поведінки, засіб досягнення рівноваги в міжособистісних стосунках, що виникають у процесі спілкування;

5) комунікативна культура є складним психологічним утворенням особистості, результатом її психічної, комунікативної діяльності [2, 9]. Таке складне утворення особистості являє собою поєднання двох рівнів: а) особистісний рівень складають особистісно-мотиваційні утворення суб'єкта спілкування, а також його емоційно-вольові особливості; б) рівень комунікативної компетентності утворюють операційно-технічні засоби – комунікативні знання, навички та вміння, досвід суб'єкта спілкування.

За всієї різнобічності поглядів на людину, її особистість, саме багатовимірність постає, згідно поглядів О.Г. Асмолова, її сутнісною характеристикою [1, с. 13]. На нашу думку, ця характеристика є також сутнісною характеристикою такого складного особистісного утворення, як комунікативна культура особистості, що представляє собою поєднання двох рівнів вияву: а) особистісний рівень, який вміщує особистісно-мотиваційні утворення суб'єкта спілкування, а також його емоційно-вольові особливості; б) рівень комунікативної компетентності, утворений операційно-технічними засобами: комунікативні знання, навички та вміння, досвід суб'єкта спілкування.

В даній статті нами буде проаналізовано особливості мотиваційного і творчого компонентів внутрішньо-особистісного шару комунікативної культури особистості старшокласників.

Методика та процедура дослідження. Для розв'язання поставлених в дослідженні завдань використано комплекс теоретичних та експериментальних методів: теоретичні методи (вивчення та аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми, узагальнення, систематизація, теоретичне моделювання), емпіричні методи (психолого-педагогічний експеримент, бесіда, спостереження, анкетування, тестування, контент-аналіз тощо), статистичні методи (кореляційний, дисперсійний, факторний аналіз).

В статті описано констатувальний етап дослідження, який проводився в період з 2010 р. по 2013 р. У цей етап дослідження було включено 210 старшокласників. За критерієм сформованості комунікативної компетентності поєднано з читацькою мотивацією було розподілено вибірку старшокласників на контрольну (з високим рівнем читацької активності) та експериментальну (з низьким рівнем читацької активності). В даній статті розглядаються особливості розвитку та сформованості її мотиваційного компоненту внутрішньо-

особистісного шару згідно авторської нормативної моделі, а саме – мотиваційного та творчого компонентів внутрішньо-особистісного шару комунікативної культури старшокласників з контрольної групи (К). Під час побудови моделі були враховані критерії розвитку комунікативної культури, її компонентів та їхні характеристики-індикатори запропоновані О.М. Корніякою і наведені в табл. 1, представлений нижче [3, с. 18]:

Таблиця 1

Критерії розвитку комунікативної культури особистості школяра (за О.М. Корніякою)

Компоненти	Критерії	Характеристики-індикатори
Мотиваційний компонент	1. Сформованість особистісних потреб. 2. Сформованість пізнавального інтересу і творчої активності. 3. Сформованість комунікативного мотиву. 4. Сформованість особистісних цінностей (добра, істини, краси тощо). 5. Сформованість морально-комунікативних настановлень, етичного ставлення до процесу спілкування та його учасників. 6. Самоусвідомлення (рефлексія). 7. Сформованість моральної сфери особистості. 8. Моральність комунікативних дій і поведінки в цілому.	1. Потребово-мотиваційні утворення: потреба в пізнанні, потреба у спілкуванні, потреба в самопізнанні й оцінці самого себе, потреба в пізнанні й оцінці інших людей, потреба в самоствердженні у спілкуванні, потреба в самовдосконаленні, потреба в самовираженні у спілкуванні тощо. 2. Морально-комунікативні якості: ввічливість, вихованість, етичність, тактовність, повага до інших людей, почуття власної гідності, доброзичливість, емпатійність, правдивість та ін. 3. Моральні (духовні) уявлення. 4. Спрямованість особистості (на своє "Я", на спілкування і на справу).

Згідно нормативної моделі комунікативної культури та визначених Корніякою О.М. характеристик-індикаторів нами було проаналізовано особливості мотиваційного компоненту комунікативної культури старшокласників з контрольної групи. Оскільки в своєму дослідженні ми аналізували особливості формування комунікативної культури старшокласника засобами художньої літератури, то в якості критерію сформованості мотиваційного компоненту нами було прийнято рівень сформованості мотивації читання. Згідно цього критерію було виділено контрольну групу 87 старшокласників (К1), з яких – 24 хлопці та 63 дівчини. Такий склад контрольної групи дозволив нам також дослідити гендерні особливості розвитку комунікативної культури, а саме її мотиваційного та творчого компонентів.

Констатувальне дослідження складалося з двох етапів. На першому етапі ми досліджували рівень сформованості читацької мотивації із використанням авторської анкети, яка мала на меті визначити читацькі інтереси, уподобання, обізнаність та ставлення старшокласників до художньої літератури, а також визначити яких саме – українських, україномовних або закордонних авторів обирають старшокласники для читання у вільний час [4,5]. Якщо старшокласники визначали пріоритетне місце художньої літератури у своєму житті, то це умовно позначалося найвищим балом «3», а у випадку, якщо старшокласник зазначав, що взагалі не читає для задоволення власних пізнавальних потреб, то призначався «1» бал. У проміжній ситуації, коли художній літературі не надавалося пріоритетного місця, але й зберігався деякий інтерес до неї, то такий відповіді надавалося «2» бали.

На другому етапі були виділені контрольна та експериментальні групи та проведено дослідження комунікативних рис особистості і мотивів комунікації старшокласників. Для цього був використаний тест комунікативно-соціальної компетентності (КСК) [6, С.138-149].

Згідно результатів цього тесту у старшокласників діагностується розвинена мотивація спілкування, за умови досягнення старшокласником максимального рівня в 16-20 балів, а також інші вияви ступеню сформованості комунікативних мотивів (13-15 балів – переважаючий рівень, 8-12 балів – середній рівень, а 5-7 балів – низький рівень). Крім того, результати тесту КСК були доповнені загальними стільбовими характеристиками особистості старшокласників, визначеними за допомогою тесту Дж. Лі-Теллера, який побудований згідно особистісної моделі Грегора [2, С. 360-361, 7]. Рівень розвитку стилів мислення в цьому тесті визначається відповідно до кількості балів: (4-16: низький; 20-32 – середній; 36-48 – високий рівень).

Аналіз результатів дослідження. Отримані нами результати свідчать в цілому про недостатній рівень розвитку комунікативної культури практично всіх груп (контрольної (К), контрольної 1 (хлопці)). Учні, які виявляли високий рівень розвитку мотивації читання, спілкування і творчості тощо було не більше 41% від всієї вибірки старшокласників (210), при цьому дівчат серед старшокласників із розвинутою читацькою мотивацією було в 2,5 разів більше. Разом з цим серед меншою мірою читаючих старшокласників дівчат було більше лише в 1,5 рази, а відповідно, – хлопці захоплено читають значно в меншій мірі. Таким чином можна припустити, що ефективність використання художньої літератури з метою розвитку і формування комунікативної культури в старшому шкільному віці буде більш ефективною серед старшокласниць, у порівнянні із їхніми однолітками чоловічої статі. Існує прямий кореляційний зв'язок між самооцінкою та емоційною стійкістю, зрілістю особистості, сформованістю особистісних потреб (0,6) старшокласників. Сформованість комунікативної мотивації вище середнього виявляється у 67% старшокласників із сформованою читацькою мотивацією.

Сформованість особистісних цінностей, повага до суспільно прийнятих соціальних норм, моральних та естетичних цінностей виявляється у 54% старшокласників із розвинутою читацькою мотивацією, при чому для дівчат цей показник вище на 17%.

Узагальнення результатів теоретико-експериментального дослідження дало можливість сформулювати **висновки:**

1. На основі аналізу й узагальнення наявного в психологічній літературі матеріалу із досліджуваної проблематики визначено загальні теоретико-методологічні основи становлення комунікативної культури старшокласників із використанням засобів художньої літератури.
2. Запропоновано та обґрунтовано авторську нормативну модель комунікативної культури старшокласників.
3. Досліджено гендерні особливості сформованості креативного та мотиваційного компонентів внутрішньоособистісного шару нормативної моделі комунікативної культури старшокласників.
4. Розвиток у старшокласників комунікативної культури залежить від своєчасного і цілеспрямованого формування мотиваційного підґрунтя комунікативних якостей і вмінь, через які вона виявляється.
5. Опанування культурного спілкування визначається також організаційно-дидактичним підходом до навчання спілкування і мірою комунікативної активності самого старшого школяра. Особливості формування комунікативної культури старшокласників засобами художньої літератури залежать від їхнього особистісного профілю, індивідуального стилю мислення, діяльності та спілкування, гендерних особливостей.
6. Існує взаємозв'язок між сформованістю особистісно-мотиваційних утворень суб'єкта спілкування і розвитком його комунікативної культури – передусім її операційних (поведінкових) характеристик.

Список використаних джерел

1. Асмолов А.Г. Психология личности : культурно-историческое понимание развития человека [Текст] / Александр Григорьевич Асмолов. – М.: Смысл, 2007. – 528 с.
2. Гордон Драйден Революція в навчанні [Текст] / Гордон Драйден, Джанет Вос. – Львів: Літопис, 2005. – 542 с.
3. Корніяк О.М. Сучасні підходи до вивчення комунікативної компетентності особистості [Текст] / Ольга Миколаївна Корніяк // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук. – К. – 2007. – 43 с.
4. Кочубей О.С. Психологічні чинники становлення перекладацької компетентності майбутніх філологів літератури [текст] / Ольга Святославівна Кочубей // автореф. на здобуття наук. ст. канд. психолог. наук. : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Рівненський державний гуманітарний університет – Рівне, 2016. – 22 с.
5. Михальчук Н.О. Психологія читання та розуміння літературних творів старшокласниками : [монографія] / Наталія Олександрівна Михальчук. – К. : ТОВ «Принт Хауз», 2012. – 368 с.
6. Фетискин Н.П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп [Текст] / Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. – М., 2002. – 370 с.
7. Barbara Prashnig. Diversity Is Our Strength: The Learning Revolution In Action [Text] / Barbara Prashnig. – Profile Books, 1996. – 242 с.

References

1. Asmolov A.G. Psihologija lichnosti : kul'turno-istoricheskoe ponimanie razvitija cheloveka [Tekst] / Aleksandr Grigor'evich Asmolov. – M.: Smysl, 2007. – 528 s.
2. Gordon Drajden. Revoljucija v navchanni [Tekst] / Gordon Drajden, Dzhanet Vos. – L'viv: Litopys, 2005. – 542 s.
3. Kornijaka O.M. Suchasni pidhody do vyvchennja komunikatyvnoi kompetentnosti osobystosti [Tekst] / Ol'ga Mykolai'vna Kornijaka // Avtoreferat dysertacii' na zdobuttja naukovoogo stupenja doktora psihologichnyh nauk. – K. – 2007. – 43 s.
4. Kochubej O.S. Psihologichni chynnyky stanovlennja perekladac'koi kompetentnosti majbutnih filologiv literatury [tekst] / Ol'ga Svjatoslavivna Kochubej // avtoref. na zdobuttja nauk. st. kand. psiholog. nauk. : spec. 19.00.07 «Pedagogichna ta vikova psihologija» / Rivnens'kyj derzhavnyj humanitarnyj universytet – rivne, 2016. – 22 s.
5. Myhal'chuk N.O. Psihologija chytannja ta rozuminnja literaturnyh tvoriv starshoklasnykamy : [monografija] / Natalija Oleksandrivna Myhal'chuk. – K. : TOV «Prynt Hauz», 2012. – 368 s.
6. Fetiskin N.P. Social'no-psihologicheskaja diagnostika razvitija lichnosti i malyh grupp [Tekst] / Fetiskin N.P., Kozlov V.V., Manujlov G.M. – M., 2002. – 370 s.
7. Barbara Prashnig. Diversity Is Our Strength: The Learning Revolution In Action [Text] / Barbara Prashnig. – Profile Books, 1996. – 242 с.

Резюме. В статье отображены результаты констатирующего этапа исследования и сделаны следующие выводы: коммуникативная культура личности, её уровень развития находится в тесной взаимосвязи с уровнем развития коммуникативных способностей и компетенций личности старшеклассника. Особенности

формирования коммуникативной культуры старшеклассника средствами художественной литературы зависят от их личностного профиля, индивидуального стиля мышления, деятельности и общения, мотивации и творческих способностей, гендерных особенностей.

Ключевые слова: коммуникативная культура, личность, мотивационные компоненты, творческие компоненты, художественная литература.

Summary. The results of the established research level have been represented in this article and the following conclusions have been made; the communicative culture of personality, its development level is tightly connected with the development level of communicative skills and competences of senior pupils' personality. The peculiarities of senior pupils' communicative culture formation by means of fiction depend on their personal profile, individual thinking style, activity and communication, gender features. There is a connection between personal motive formations of the subject of communication and their communicative culture development – first and foremost its operational (behavioral) characteristics. The development of senior pupils' communicative culture depends on timely purposeful motive basis formation of communicative skills and features, through which it reveals itself. The mastering of communication culture is determined by well organized-didactic approach to communication teaching and by senior pupils' measure of communicative activity, as well.

Key words: communicative culture, the personality, motivational components, creative components, fiction.

УДК 159.923:022.1-057.875

Л.О. НОВІК

МОТИВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ У СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Статтю присвячено проблемі становлення професійного іміджу психолога. Підкреслено, що багато в чому ефективність цього процесу залежить від готовності особистості до створення такого образу. Наголошено на доцільності формування такої готовності ще на етапі вузівського навчання. Провідну роль у процесі формування професійного іміджу відведено мотивації. За допомогою опитування визначено домінуючі мотиви студентів. Встановлено, що головними мотивами іміджетворчої діяльності майбутніх фахівців виступають мотиви самовираження та комунікативні мотиви.

Ключові слова: психолог, професійний імідж, студенти, мотивація, мотиви самовираження, комунікативні мотиви.

Постановка проблеми. В умовах змін та перебудови усіх сфер українського суспільства суттєві зміни відбуваються і у системі вищої освіти, покликаній створювати всі умови для підготовки компетентного фахівця, орієнтованого на постійний професійний розвиток, самовдосконалення, що забезпечить у подальшому високий рівень продуктивності його діяльності, конкурентоспроможності та мобільності на ринку праці. Проблема підготовки фахівців у сфері психології набула сьогодні особливого значення у зв'язку з великим соціальним запитом на них. Наявна система підготовки професіоналів у цій галузі орієнтується в основному на оволодіння студентами певною системою теоретичних знань та формування спеціальних умінь і навичок. Однак специфіка професії психолога ставить високі вимоги не лише до знань діагностичних тестів і методик, тренінгових та психокорекційних вправ, але і до його власної особистості, системи цінностей, картини світу та образу себе. Всі ці критерії є складовими професійного іміджу фахівця, який вважається одним з основних ресурсів, що забезпечує високий соціальний престиж як окремої особистості, так і певної організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми іміджу особистості свідчить про її актуальність. На початку ХХ століття процес формування іміджу розглядався виключно у категоріальному руслі психології та соціології (З. Фрейд, К. Юнг, Г. Лебон, Дж.Б. Уотсон, Б.Е. Торндайк, Е. Толмен, Т. Халл, Б.Ф. Скіннер, Дж. Роттер, А. Бандура, Г. Тард, Дж.Г. Мід, Т. Парсонс, Е. Фром, М. Вебер, А. Маслоу, К. Роджерс, та ін.).

Сьогодні поняття «імідж» широко використовується у найрізноманітніших областях знання: філософії, соціології, психології, педагогіці, політології, антропології, культурології. За складом, структурою, обсягом і змістом воно стало міждисциплінарним. Дане поняття сформувалося у категоріальному полі багатьох наук і інтерпретувалося відповідно до особливостей, цілей, завдань та функцій професіонала. При цьому у суспільній свідомості та ментальності сучасної людини поняття іміджу існує як уявлення про певну цінність, від якості якої залежать життєвий успіх і успішність суб'єкта діяльності.

У психології проблема іміджу сьогодні займає особливе місце. Категорія іміджу акумулює і консолідує в собі елементи онтології, тобто відображення змісту об'єкта; гносеології – процес його пізнання; активної дії – управління процесами становлення і розвитку іміджу. Ряд авторів відзначають, що проблема іміджу – це ключова гносеологічна проблема, від вирішення якої залежить вирішення багатьох інших (О. Каложний, О. Панасюк, О. Перелигіна, О. Петрова, Г. Почепцов, В. Шепель та ін.) [2, 5-6, 8]. Такий підхід дозволяє нам розглядати імідж, у тому числі і професійний, як складний соціально-психологічний феномен, який важко оцінювати по якості за певними об'єктивними критеріями, хоча реальна потреба у цьому достатньо висока. Професійний імідж ми можемо визначити як якісну характеристику особистості, яка сприяє прояву її внутрішніх установок, особистісних якостей, життєвої компетентності, фахових знань і професіоналізму через

З М І С Т

Передмова	3
Павелків Р.В. Теоретичний аналіз концептуальних підходів дослідження проблеми рефлексії у філософській та психологічній науці.....	4
Андрушко Я.С., Михаць О.І. Особливості взаємозв'язку екзистенційних потенцій особистості військовослужбовців на основі кореляційного аналізу.....	10
Артемова О.І. Розвиток вербальної креативності студентів-психологів в процесі професійної підготовки.....	13
Бабак К.В. Психологічна служба ВНЗ як засіб психологічного супроводу професійного розвитку студентів.....	18
Бабій М.Ф. Генезис невербальних проявів обману у неповнолітніх.....	22
Безлюдная В.И. Психологическая коррекция отклонений в системе межличностного взаимодействия детей дошкольного возраста.....	25
Безушко С.А. Психологічний аналіз уявлень про самореалізацію сучасної молодої жінки:гендерний аспект.....	29
Білоус Р.М., Охріменко В.О. Психологічні особливості життєвої перспективи юнаків.....	33
Бойко-Бузиль Ю.Ю. До сутності категорії професійного становлення особистості.....	37
Большакова А.М. Об'єктивні та суб'єктивні показники особистісного потенціалу.....	40
Борисова А.О. Соціальні аксіоми у структурі картини світу студентів-іноземців.....	43
Бужинська С.М., Кондрацька Л.В. Вплив позитивного мислення на збереження психологічного здоров'я майбутніх педагогів.....	47
Главінська О.Д. Сучасні аспекти психології становлення особистісної суверенності.....	51
Демчук О.О. Автентичність як невід'ємна якість майбутнього психолога.....	55
Демянюк О.Б. Уявлення про сім'ю як компонент образу світу особистості.....	57
Дергач М.А. Співзалежні любовні стосунки в старшому юнацькому віці.....	60
Дмитріюк Н.С. Ефект батьківської депривації як негативний чинник психічного розвитку дітей раннього віку.....	65
Дуркалевич І.В. Специфіка віртуального спілкування у заробітчанських сім'ях.....	69
Івашкевич Е.Е. Психологічні особливості здійснення фахівцем синхронного перекладу.....	74
Івашкевич Е.З. Аспекти соціального інтелекту педагога.....	77
Івашкевич І.В. Специфіка професійної діяльності юриста та структура його професійної компетентності.....	81
Іщук О.В. Імплементация ідей організаційної психології на сучасних підприємствах.....	85
Колупасєва Т.Є. Готовність майбутнього вчителя початкових класів до застосування сучасних педагогічних технологій як наукова проблема.....	90
Компанович М.С. Психосоматичний підхід у трактуванні серцево-судинних захворювань у підлітковому віці.....	93
Корчакова Н.В. Розвиток емпатійної моралі в українських підлітків.....	98
Коць М.О., Онопченко І.В. Психологічні особливості прояву інтернет-адикцій у студентському середовищі.....	105
Крижановська З.Ю., Сичак О.О. Самореалізація особистості після виходу на пенсію, як спосіб її самовиповнення.....	109
Крюкова Л.В. Особливості взаємозв'язку емоційної сфери та процесів адаптації у першокласників.....	112
Кулаков Р.С. Психологічні особливості становлення та розвитку професійних інтересів та професійної спрямованості старшокласників.....	116
Кулакова Л.М. Особливості розвитку самосвідомості молодшого школяра в умовах навчальної діяльності.....	120
Курачий С.В. Динаміка рівня психофізичної підготовленості студентів.....	124
Лосик Г.В. Информационные технологии и их влияние на психологическое здоровье человека в онтогенезе.....	127
Луцик Г.О. Загальні підходи до розуміння девіантної поведінки підлітків в контексті підготовки майбутніх психологів у ВНЗ.....	133
Лящ О.П. Юнацький вік як фактор розвитку емоційного інтелекту.....	137
Маланьїна Т.М. Співвідношення когнітивного інсайту та Я-відмежування.....	141
Маліновська Н.В. Навчально-мовленнєва діяльність старших дошкільників: мотиваційний компонент.....	145
Mykhalchuk N.O., Ivashkevych E.E. Psycholinguistic characteristics of visual narrative discourse.....	149
Нестерук-Володимирець О.В. Результати психодіагностичного дослідження мотиваційного та творчого компонентів внутрішньо-особистісного шару комунікативної культури старшокласника.....	152
Новік Л.О. Мотиваційні аспекти формування позитивного професійного іміджу у студентів-психологів.....	156
Осипчук О.П. Особливості розуміння молодшими школярами моральних категорій у навчально-виховному процесі.....	159
Перепелиця О.В. Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності освітян.....	164
Піонтковська Д.В. Розвиток національних цінностей особистості як умова становлення національної ідентичності студентської молоді.....	168
Помилуйко В.Ю. Розвиток ключових компетентностей особистості у різних стадіях дорослості.....	172
Рибак В.А. Особливості процесу соціально психологічної адаптації першокурсників з особливими потребами.....	176

Романюк В.Л., Пилипака Ю.І. Реактивність та психічне здоров'я особистості.....	180
Рудь Г.В. Особливості саморефлексії тілесного потенціалу у юнацькому віці	185
Савенко Д.О. Структурна організація самосвідомості матері.....	190
Савуляк В.О. Релігійний досвід особистості як чинник розвитку її духовності.....	193
Северин А.В. Перцептивные действия подростков и способы их коррекции на основе восстановления звеньев модели перцептивного действия с предметом вариативной формы	197
Співак Д.В. Психологічний аналіз досліджень розвитку професійного образу «Я» у майбутніх фахівців допомагаючих професій.....	204
Співак Л.М. Вікова динаміка національної саморефлексії юнацтва за показником «рідна мова»	208
Ставицька О.Г. Прояви булінгу в сучасній школі.....	211
Ставицький Г.А. Роль іноземної мови за професійним спрямуванням у фаховій підготовці студентів.....	214
Хомич І.С. Моральні уявлення молодших школярів.....	218
Хупавцева Н.О. Вплив стресу на організм людини та шляхи його подолання	222
Шестопал І.А. Особливості особистісного розвитку жінок зрілого віку у руслі професійної самореалізації.....	225
Шпак М.М. Теоретико-методичні аспекти розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у процесі соціально-психологічного тренінгу.....	229
Шпак С.Г. Особливості виникнення стресу у дітей молодшого шкільного віку.....	234
Яцюк Н.О. Проблема моральної рефлексії у сучасній психології	238
Відомості про авторів	243

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 7

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Науково-бібліографічне редагування:

наукова бібліотека РДГУ

П-86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 7 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова ; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2016. – 249 с.

УДК 159.9+316.6